

**UCHWAŁA NR XXI/191/16
RADY MIEJSKIEJ CIESZYNA**

z dnia 28 kwietnia 2016 r.

w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Wspierania Rodziny Miasta Cieszyna na lata 2016-2018

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 poz. 446) w związku z art. 176 pkt 1 oraz art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 poz. 332 z późn. zm.) – Rada Miejska Cieszyna

postanawia:

§ 1

Uchwalić Gminny Program Wspierania Rodziny Miasta Cieszyna na lata 2016 - 2018, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierzyć Burmistrzowi Miasta Cieszyna.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Miejskiej Cieszyna

mgr inż. Krzysztof Kasztura

Załącznik do Uchwały Nr XXI/191/16
Rady Miejskiej Cieszyna
z dnia 28 kwietnia 2016 r.

GMINNY PROGRAM

WSPIERANIA RODZINY

MIASTA CIESZYNA NA LATA

2016 – 2018

Opracowanie:

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

Cieszyn, marzec 2016

Spis treści:

Wstęp

1.	Podstawa prawna Programu	5
2.	Zgodność Programu z innymi dokumentami	5
3.	Podstawy prawne tworzenia i funkcjonowania gminnego systemu wspierania rodziny	5
4.	Opis funkcjonującego w Cieszynie systemu wspierania rodziny	8
5.	Specyficzne problemy rodzin w Cieszynie – obszary wsparcia	19
6.	Cele Programu	26
7.	Zadania Programu	26
8.	Realizacja Programu	31
9.	Sprawozdawczość i ewaluacja Programu	31

Wstęp

Rodzina jest podstawową komórką społeczną, która powinna zaspokoić potrzeby każdego z jej członków. Jest miejscem, gdzie człowiek wchodzi w podstawowe dla siebie związki z innymi ludźmi, uczy się bliskości emocjonalnej.

Podstawą prawidłowego rozwoju człowieka jest zaspokojenie potrzeb fizjologicznych i biologicznych, które powinna gwarantować rodzina. Jeżeli związek pomiędzy rodzicami jest zdrowy i funkcjonalny, to dzieci mają możliwość prawidłowego rozwoju. Przez kontakt z matką i ojcem dziecko zaspokaja swoją potrzebę bezpieczeństwa, miłości i przynależności. Na bazie tej interakcji dziecko buduje swoją tożsamość, swoje „ja”, tworząc podwaliny pod przyszłą autonomię człowieka dorosłego. Rodzina wywiera istotny wpływ na kształtowanie się postaw, aspiracji, systemów wartości.

Rodzina jest jednym z najważniejszych czynników socjalizacji, jest pierwszym światem społecznym dla niemowlęcia i dziecka. W niej powstają pierwsze i najbardziej trwałe więzi. Możliwości życiowe jednostki, zdrowie, wykształcenie są w dużym stopniu uzależnione od rodziny, w której się urodziła, bowiem dziecko wchodzi zawsze w pewien układ stworzony przez rodziców.

„Rodzina współczesna znajduje się pod naporem wielu czynników zewnętrznych, które wpływają na jej gwałtowne, wielorakie przemiany. Jedne z nich wywierają wpływ pozytywny i polepszają jej warunki życia (postęp techniczny, osiągnięcia medycyny), inne zaś powodują dezintegrację i dezorganizację; naruszają podstawowe normy rodzinne regulujące funkcjonowanie rodziny i jej członków, w samej rodzinie i poza nią”¹.

Ludzi żyjących w obecnym czasie charakteryzuje konsumpcyjny styl życia, pogoń za pieniądzem, ciągły brak czasu, negacja i skłonność do przemocy. Wszystkie te zjawiska przenoszone na grunt rodziny, mogą stanowić ogromne zagrożenie dla procesu wychowania dzieci i młodzieży.

Dezorganizacja rodziny to stan, w którym członkowie rodziny nie wykonują swoich wzajemnych obowiązków. W rodzinie zdezorganizowanej gospodarstwo domowe ulega rozpadowi, postawy rodziców stają się antagonistyczne, zanikają jej funkcje socjalizacyjne, a przede wszystkim wychowawcze.

¹ Tyszka Z., (1999) Rodzina współczesna – jej geneza i kierunki przemian. [w:] Ziemska M. (red.), Rodzina współczesna, Warszawa

Nieprawidłowe funkcjonowanie rodziny, błędne lub złe wypełnianie ról społecznych, powoduje jej destrukcję. Następuje przekazanie złych wzorców, z którymi identyfikują i utożsamiają się dzieci.

Rodzina z problemami opiekuńczo–wychowawczymi nie spełnia swoich podstawowych zadań, a problemy te mogą wynikać z niedojrzałości życiowej rodziców, która powoduje zaburzenia w pełnieniu ról rodzicielskich, małżeńskich i zawodowych, wyuczonej bezradności życiowej, niezaradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego, zaburzonej struktury rodziny (rodzina niepełna), słabości charakteru i ulegania niekorzystnym wpływom otoczenia, uzależnienia od środków psychoaktywnych, przemocy domowej, chorób psychicznych i somatycznych. W sytuacjach kryzysowych, gdy rodzina nie radzi sobie z problemami, w szczególności gdy sytuacja taka powoduje zagrożenie zdrowia lub życia dzieci, niezbędna jest interwencja odpowiednich służb.

Mając na uwadze fundamentalną rolę rodziny, zarówno w wymiarze społecznym, jak i indywidualnym, niezbędne jest organizowanie w ramach gminnego systemu, działań profilaktycznych, zapobiegających występowaniu negatywnych zjawisk, mogących mieć wpływ na jej funkcjonowanie, działań wspierających i wzmacniających ją, a także korekcyjnych w sytuacji, gdy nie wypełnia prawidłowo swoich zadań.

W ramach realizacji Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2013 – 2015 udało się skoordynować wiele działań zmierzających do stworzenia w Cieszynie spójnego i skutecznego systemu wsparcia rodzin wychowujących dzieci, a także borykających się z trudnościami w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Aby zapewnić rodzinom wychowującym dzieci na terenie naszego miasta dalsze warunki dla prawidłowego funkcjonowania konieczne jest kontynuowanie działań podjętych w Gminnym Programie Wspierania Rodziny Miasta Cieszyna na lata 2013 – 2015 w kolejnych latach. Zasadnym jest również poszerzenie go o nowe zadania wynikające z przepisów prawa, jak również zadania wynikające ze specyficznych potrzeb naszego miasta, związanych np. z dużą popularnością „Cieszyńskiej Karty Dużej Rodziny”. Konieczne jest więc kontynuowanie podejmowanych działań w ramach Gminnego Programu Wspierania Rodziny Miasta Cieszyna na lata 2016 – 2018.

1. Podstawa prawna Programu

Podstawą prawną do opracowania Gminnego Programu Wspierania Rodziny Miasta Cieszyna na lata 2016 - 2018 jest art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 poz. 332 z późn. zm.).

2. Zgodność Programu z innymi dokumentami

Gminny Program Wspierania Rodziny Miasta Cieszyna na lata 2016 - 2018 wpisuje się w założenia Strategii Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006 - 2020, jest także spójny z Gminną Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Cieszyna na lata 2014 - 2020.

3. Podstawy prawne tworzenia i funkcjonowania gminnego systemu wspierania rodziny

1) Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

Obowiązki gminy w zakresie wspierania rodziny oraz funkcjonowania systemu pieczy zastępczej określa ustawa z 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej i zalicza do nich:

- a) tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem w tym placówek wsparcia dziennego oraz pracę z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności opiekuńczo-wychowawcze wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa, organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających a także prowadzenie placówek wsparcia dziennego i zapewnienie w nich miejsc dla dzieci,
- b) współfinansowanie kosztów pobytu dzieci w rodzinach zastępczych oraz placówkach opiekuńczo-wychowawczych w wysokości odpowiednio 10%, 30%, 50% pełnych kosztów w pierwszym, drugim oraz trzecim i kolejnych latach pobytu dzieci w pieczy zastępczej,
- c) prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej zamieszkałego na terenie gminy.

Poza ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej także zapisy innych ustaw nakładają na gminę szereg zadań, związanych ze wspieraniem rodzin, a także profilaktyką i opieką nad dzieckiem i rodziną. Są to między innymi zapisy:

- ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 poz.163

z późn.zm),

- ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 poz. 1457 z późn. zm),
- ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity: Dz. U. z 2014 r. poz. 382 z późn. zm.),
- ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r. poz. 2082),
- ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r. poz. 1390),
- ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 poz. 1286 z późn. zm.),
- ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r. poz. 224),
- ustawy o świadczeniach rodzinnych (tekst jednolity: Dz. U. 2015 poz. 114 z późn. zm.),
- ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (tekst jednolity: Dz. U. 2016 poz. 169 z późn. zm.)

2) Ustawa o pomocy społecznej

Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej nakłada na gminę obowiązek pracy socjalnej prowadzonej z osobami i rodzinami oraz ze społecznością lokalną. Celem podejmowanych działań jest rozwinięcie lub wzmocnienie ich aktywności i samodzielności życiowej. W tym celu konieczne jest zapewnienie współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb społeczności.

3) Ustawa o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 roku o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 wprowadza zróżnicowane instytucje opieki nad dzieckiem do lat 3. Przewiduje ona, iż opieka ta może być prowadzona w żłobku, klubie dziecięcym, a także przez dziennego opiekuna oraz nianię. Ustawa określa również standardy świadczonych usług, kwalifikacje osób sprawujących opiekę, zasady finansowania i nadzoru nad jakością opieki. Koordynację tych zadań oraz obowiązek zapewnienia opieki dzieciom ustawodawca nakłada na gminę.

4) Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich

Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich reguluje kwestie prawne związane z postępowaniem w sprawach nieletnich. Nieletnimi, w rozumieniu ustawy, są osoby do ukończenia 18 r.ż. dotknięte lub zagrożone demoralizacją, a także osoby, które dopuściły się czynów karalnych w wieku od 13 do 17 lat.

Ustawa określa przede wszystkim kompetencje sądu rodzinnego w postępowaniu w sprawach nieletnich, środki zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości nieletnich. Określa również tryb postępowania opiekuńczo-wychowawczego, wykonawczego i odwoławczego w sprawach nieletnich.

5) Kodeks rodzinny i opiekuńczy

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku Kodeks rodzinny i opiekuńczy to akt normatywny, będący podstawowym źródłem polskiego prawa rodzinnego, w sposób kompleksowy regulujący stosunki rodzinne, czy np. kwestie opieki nad dziećmi. Jest on podstawowym aktem, na którym opierają się w swojej działalności sądy rodzinne, w oparciu o kodeks regulowane są wszelkie kwestie dotyczące stosunków pomiędzy rodzicami i dziećmi.

6) Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie reguluje kwestie związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej.

Określa ona sposób postępowania pracowników socjalnych, organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, w przypadku zgłoszenia przez osobę pokrzywdzoną przemocy domowej.

W ramach realizacji zadań ustawowych nałożonych na gminę, w Cieszynie realizowany jest Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie.

7) Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi

Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi zobowiązuje gminę między innymi do:

- a) udzielania rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie,
- b) prowadzenia profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenia pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-

wychowawczych i socjoterapeutycznych.

8) Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii nakłada na gminę obowiązek:

- a) udzielania rodzinom, w których występują problemy narkomanii, pomocy psychospołecznej i prawnej,
- b) prowadzenia profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenia zajęć sportowo-rekreacyjnych dla uczniów, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych.

Zadania te szczegółowo są określane i realizowane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Miasta Cieszyna, uchwalanego corocznie przez Radę Miejską.

4. Opis funkcjonującego w Cieszynie systemu wspierania rodziny

Cieszyn jest miastem granicznym i ważnym dla całego powiatu ośrodkiem gospodarczym, administracyjnym, oświatowym, kulturalnym i medycznym. W mieście funkcjonuje przemysł chemiczny, spożywczy, elektromaszynowy i elektrotechniczny.

Liczba mieszkańców miasta waha się przeciętnie w okolicach 36 000 osób.

Na dzień 31.12.2015 r. na pobyt stały oraz czasowy zameldowanych w mieście było 35 735 osób.

Statystykę ze względu na wiek mieszkańców przedstawia poniższa tabela.

TABELA I STATYSTYKA MIESZKAŃCÓW WG WIEKU” STAN NA 31.12.2015

WIEK	MĘŻCZYŹNI	KOBIETY	OGÓŁEM
0-2	531	517	1048
3	205	165	370
4-5	412	373	785
6	195	188	383
7	208	173	381
8-12	798	772	1570
13-15	512	444	956

16-17	325	347	672
18	200	168	368
19-65	11 011	---	11 011
19-60	---	10 546	10 546
POWYŻEJ 65	2 253	---	2 253
POWYŻEJ 60	---	5392	5392

Źródło: dane UM Wydział Spraw Obywatelskich

Z powyższego zestawienia wynika, że w Cieszynie zamieszkuje 6 533 dzieci i młodzieży do ukończenia 18 roku życia. Rodziny, w których wychowują się te dzieci stanowią w szerszym, bądź węższym zakresie grupę potencjalnych beneficjentów programu wspierania rodziny.

Rozwiązywanie problemów społecznych oraz podejmowanie działań zapobiegających ich występowaniu jest jednym z najważniejszych zadań każdej gminy. Wszystkie działania temu służące powinny być realizowane w ramach spójnego systemu, którym koordynuje jedna instytucja - jednostka administracji samorządowej, a jej równorzędnymi partnerami są organizacje pozarządowe oraz inne podmioty działające w różnych sektorach życia publicznego.

System wspierania rodziny w Cieszynie tworzą jednostki organizacyjne pomocy społecznej, prowadzone przez gminę, organizacje pozarządowe działające w sferze socjalnej, oraz placówki prowadzone przez te organizacje, a także pośrednio, inne jednostki organizacyjne gminy, jednostki organizacyjne powiatu, działające w szeroko rozumianym obszarze polityki społecznej, zdrowia i oświaty, sądownictwo, placówki służby zdrowia, służby mundurowe, sektor gospodarczy.

Funkcjonujący w Cieszynie system oferuje kompleksową pomoc dla dzieci i młodzieży, rodzin z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi, osób bezrobotnych, osób bezdomnych, osób uzależnionych i ich rodzin, ofiar przemocy, osób niepełnosprawnych, długotrwale lub ciężko chorych oraz osób starszych.

Jego założeniem jest współpraca, współdziałanie i partnerstwo w tworzeniu i realizacji programów z obszaru polityki społecznej, rozwijaniu aktywnych form pomocy, w których potrzebujący angażowani są w proces zmiany, a także w tworzenie warunków i promowanie aktywności społecznej różnych środowisk.

Funkcjonujący system opiera się na działaniach profilaktycznych, edukacyjnych,

kompensacyjnych oraz korekcyjno-wspierających.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w zakresie swoich kompetencji pełni rolę jednostki koordynującej wiele działań realizowanych w ramach tego systemu, w tym systemu wspierania rodziny.

Częściami składowymi systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną w Cieszynie są następujące instytucje, placówki i organizacje działające na terenie miasta, które w całości lub w części realizują zadania z tego zakresu:

1) Instytucje:

a) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej:

- prowadzi pracę socjalną z rodzinami w celu poprawy ich funkcjonowania,
- udziela rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych wsparcia w postaci pomocy asystenta rodziny,
- udziela pomocy finansowej,
- organizuje dożywianie dzieci,
- organizuje i wspiera akcje na rzecz rodzin wielodzietnych,
- w ramach wolontariatu realizuje programy „Douczenie”, „Junior”, „Ziomek”, „Wolontariat akcyjny”,
- współpracuje przy realizacji programów wolontariackich, w tym Programu „Starszy Brat – Starsza Siostra”,
- współpracuje ze szkołami, placówkami opiekuńczo-wychowawczymi oraz organizacjami przy realizacji programów na rzecz dzieci, m.in. w zakresie organizacji paczek świątecznych dla dzieci z najuboższych rodzin, organizacji wypoczynku dla dzieci i młodzieży,
- podejmuje działania związane z przeciwdziałaniem dysfunkcjom rodziny i patologiom społecznym,
- wspiera i realizuje programy profilaktyczne, edukacyjne i informacyjne w szkołach i przedszkolach.

b) Szkoły, przedszkola, żłobki

Cieszyn zapewnia opiekę i edukację dzieci i młodzieży na każdym etapie rozwoju. W 6 grupach dwóch Żłobków Miejskich na koniec 2015 roku miało zapewnioną fachową opiekę 167 najmłodszych mieszkańców naszego miasta, w wieku od 5 miesięcy do 3 lat. Na terenie gminy działają również 3 żłobki niepubliczne mogące objąć opieką dodatkowo ponad 60 dzieci.

Gmina Cieszyn jest organem prowadzącym dla 11 publicznych przedszkoli (31 grup przedszkolnych) oraz 1 oddziału przedszkolnego przy SP6 (3 grupy przedszkolne). Dodatkowo w 8 przedszkolach niepublicznych prowadzone są 32 grupy przedszkolne.

Przedszkola zapewniają kompleksową opiekę i wychowanie a także zapewniają możliwość wszechstronnego rozwoju.

W mieście mamy 6 publicznych szkół podstawowych (86 klas) oraz 3 szkoły podstawowe niepubliczne (25 klas). Gmina prowadzi także 3 gimnazja publiczne (37 klas), a dodatkowo w mieście działają 2 gimnazja niepubliczne (10 klas).

Szkoły zapewniają dobry poziom nauczania, zapewniają zajęcia opiekuńcze dla najmłodszych dzieci w czasie wolnym od zajęć dydaktycznych, różnorodne zajęcia sportowe, pozalekcyjne, ciekawe formy wypoczynku w czasie wakacji. Kwestią priorytetową w placówkach oświatowych jest zapewnienie dzieciom i młodzieży pełnowartościowych posiłków w szkolnych stołówkach.

Kwestią priorytetową dla miasta nadal pozostaje zapewnienie właściwych warunków do nauki i pełnego rozwoju uczniom niepełnosprawnym. Stale rozwijane są możliwości placówek oświatowych w zakresie kształcenia uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi, w gronie zdrowych rówieśników. Dzieci z poważniejszymi deficytami intelektualnymi korzystają z nauki w Zespole Placówek Szkolno-Wychowawczo-Rewalidacyjnych lub uczestniczą w zajęciach niepublicznego Ośrodka Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczego.

c) Sąd Rejonowy

Kuratorzy sądowi wydziału karnego oraz wydziału rodzinnego i nieletnich:

- realizują zadania o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym, związane z wykonywaniem orzeczeń sądu,
- w realizacji orzeczeń Sądu stale współpracują z innymi jednostkami działającymi na rzecz wspierania rodziny.

d) Poradnia Psychologiczno Pedagogiczna

Do zadań Poradni Psychologiczno Pedagogicznej w Cieszynie należy diagnozowanie poziomu rozwoju, potrzeb i możliwości oraz zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych dzieci i młodzieży. Poradnia zajmuje się również wspomaganie dzieci i młodzieży odpowiednio do ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych. Prowadzi terapię dzieci i młodzieży, w zależności od rozpoznanych potrzeb. Pomaga młodzieży w wyborze

kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniu kształcenia i kariery zawodowej oraz wspiera nauczycieli przedszkoli, szkół i innych placówek w planowaniu i realizacji zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego. Poradnia wspomaga dzieci i młodzież z trudnościami adaptacyjnymi związanymi z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanymi z wcześniejszym kształceniem za granicą.

Poradnia pomaga rodzicom i nauczycielom w rozpoznawaniu i rozwijaniu indywidualnych możliwości, predyspozycji i uzdolnień dzieci i młodzieży, podejmuje działania z zakresu profilaktyki uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży. Na co dzień współpracuje ze szkołami i placówkami w rozpoznawaniu u uczniów specyficznych trudności w uczeniu się, współpracuje z przedszkolami, szkołami i innymi placówkami przy opracowywaniu i realizowaniu indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie. Pomaga także w udzielaniu i organizowaniu przez przedszkola, szkoły i placówki pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Szczególnym zadaniem Poradni Psychologiczno Pedagogicznej w zakresie wspierania rodziny jest profesjonalne wspomaganie wychowawczej i edukacyjnej funkcji rodziny. Wsparcie to jest udzielane pośrednio w formie szkolenia kadry profesjonalnie pomagającej w szkołach i przedszkolach oraz bezpośrednio w postaci prowadzenia grup wsparcia dla rodziców dzieci z różnymi trudnościami, jak również zajęć edukacyjnych dla rodziców w formie „Szkoły dla rodziców”. Poradnia prowadzi również dla rodziców indywidualne poradnictwo i konsultacje w pojawiających się problemach, w czasie diagnozowania dzieci wydaje opinie zawierające szczegółowe zalecenia do pracy z dzieckiem zarówno w szkole jak i w domu rodzinnym.

e) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie jest jednostką organizacyjną powiatu, powołaną do realizacji zadań z zakresu ustawy o pomocy społecznej oraz innych ustaw.

Do zadań własnych powiatu z zakresu pomocy społecznej oraz pieczy zastępczej należy m.in.:

- opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób z grup ryzyka; Rada Powiatu w 2007 roku przyjęła Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Cieszyńskim na lata 2007-2020. W 2015 roku przyjęty został Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2015 – 2017.

- prowadzenie specjalistycznego poradnictwa; realizowane jest przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie oraz organizacje pozarządowe z pozyskanych dotacji,
- zapewnienie pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych oraz placówkach opiekuńczo-wychowawczych, udzielanie pomocy pieniężnej na pokrycie kosztów utrzymania umieszczonych w nich dzieci,
- zapewnienie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców, w szczególności przez organizowanie i prowadzenie ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym, a także tworzenie i wdrażanie programów pomocy dziecku i rodzinie; realizowane przez PCPR i organizacje pozarządowe,
- pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze oraz rodziny zastępcze,
- prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym, w tym również domów pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży, oraz umieszczanie w nich skierowanych osób,
- udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach wynikających z przepisów prawa, w oparciu o które funkcjonuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie,
- szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu, realizowane przez PCPR w ramach posiadanych środków finansowych.

Na terenie powiatu cieszyńskiego funkcjonowało według stanu na 31.12.2015 roku 176 rodzin zastępczych, w tym 75 rodzin spokrewnionych, 93 rodziny zastępcze niespokrewnione, a także 8 rodzin zastępczych zawodowych, z tego 3 zwykłe, 2 specjalistyczne oraz 3 pełniące funkcję pogotowia rodzinnego. Szkolenia dla rodzin zastępczych prowadzi Ośrodek Pomocy Dziecku i Rodzinie w Międzywiciu. Na terenie powiatu funkcjonują 4 placówki opiekuńczo-wychowawcze, - 1 Rodzinny Domy Dziecka, 1 placówka typu interwencyjnego oraz 2 placówki opiekuńczo-socjalizacyjne. Na terenie powiatu cieszyńskiego istnieje także rozbudowana sieć pomocy instytucjonalnej tj. 8 domów pomocy społecznej prowadzonych przez powiat lub na jego zlecenie, ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

f) Biblioteka Miejska w Cieszynie

Biblioteka Miejska w Cieszynie jest najważniejszym ośrodkiem kształtowania kultury czytelniczej w środowisku lokalnym.

W Oddziale dla Dzieci prowadzone są zajęcia animacyjne, których adresatami są dzieci w różnym wieku, jak też dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Propozycją dla grup przedszkolnych i wczesnoszkolnych są lekcje biblioteczne, których celem jest zainteresowanie książką oraz zachęcenie do regularnego odwiedzania Biblioteki. Dzieci starsze korzystają z lekcji tematycznych.

Oprócz zajęć, na które przychodzą grupy zorganizowane Oddział prowadzi również zajęcia w godzinach popołudniowych, których adresatami są indywidualni czytelnicy.

g) Komenda Powiatowa Policji w Cieszynie

Funkcjonariusze KPP w ramach działań na rzecz wspierania rodziny podejmują następujące działania:

- monitorują sytuację w rodzinach wychowujących dzieci i zagrożonych patologiami, w szczególności poza godzinami pracy innych instytucji,
- podejmują działania służące rozwiązywaniu problemów związanych z nadużywaniem alkoholu,
- podejmują działania chroniące ofiary przemocy w rodzinie w ramach tzw. Procedury „Niebieskie Karty”,
- podejmują działania z zakresu profilaktyki uzależnień (organizują szkolenia, prelekcje dla rodziców, spotkania edukacyjne dla uczniów).

h) Zakład Budynków Miejskich Sp. z o.o.

Zakład Budynków Miejskich jest odpowiedzialny za zabezpieczanie mieszkań przeznaczonych dla osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze, a także zabezpiecza lokale socjalne i komunalne dla rodzin z dziećmi, wymagających tego wsparcia.

i) Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji

Zadaniem Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Cieszynie jest zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie kultury fizycznej, sportu i turystyki. Zajmuje się on również utrzymywaniem, eksploatacją i nadzorem nad funkcjonowaniem obiektów sportowo-rekreacyjnych przekazanych w administrowanie przez gminę Cieszyn. Do obowiązków Ośrodka należy także inicjowanie, organizacja, koordynowanie i propagowanie działań w zakresie kultury fizycznej, sportu i turystyki w Cieszynie. MOSiR prowadzi także działalność gospodarczą, mającą na celu pozyskiwanie środków dla realizacji zadań statutowych.

j) Cieszyński Ośrodek Kultury „Dom Narodowy”

Główną misją Cieszyńskiego Ośrodka Kultury „Dom Narodowy” jest upowszechnianie kultury – edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę. Podstawowym zadaniem jest zwiększenie udziału kultury w życiu mieszkańców Cieszyna, głównie poprzez wzbogacenie oferty programowej i rozszerzenie kręgu odbiorców. W Domu Narodowym prowadzona jest wszechstronna działalność kulturalno-oświatową z zakresu różnych dziedzin kultury: literatury, muzyki, plastyki, teatru i folkloru. COK jest miejscem koncertów, spektakli, prelekcji, wykładów, spotkań autorskich, wieczorów poetyckich, warsztatów, przeglądów, konkursów, wystaw i festiwali.

k) Straż Miejska

Straż Miejska organizuje czynności patrolowe i interwencyjne, a także podejmuje działania z zakresu profilaktyki uzależnień w ramach Gminnego Programu Poprawy Bezpieczeństwa „Bezpieczny Cieszyn”.

2) Organizacje pozarządowe

a) Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Być Razem”

Centrum Profilaktyki Edukacji i Terapii „Kontakt” oferuje pomoc psychologiczną, prawną i terapeutyczną osobom potrzebującym. Praca CPEiT „Kontakt” polega także na kształtowaniu aktywności twórczej w pracowniach artystycznych, organizowaniu obozów i wycieczek o charakterze socjoterapeutycznym, prowadzeniu działalności profilaktycznej, a także udzielaniu skutecznej pomocy interwencyjnej dla osób doświadczających przemocy.

W ramach pomocy psychologicznej prowadzona jest terapia indywidualna, par oraz rodzin, a także grupy rozwoju osobistego oraz grupy socjoterapeutyczne dla dzieci i młodzieży.

W ramach programu profilaktycznego realizowane są szkolenia i treningi profilaktyczne dla uczniów cieszyńskich szkół oraz ich nauczycieli, a także półkolonie zimowe i letnie oraz obozy socjoterapeutyczne.

Program warsztatów artystycznych obejmuje działania pracowni: ceramicznej, plastycznej, fotograficznej i tanecznej. Większość tych zajęć ma charakter rodzinny i korzystają z nich dzieci wraz z rodzicami.

Działania edukacyjne obejmują prowadzenie grupy zabawowej z językiem angielskim dla dzieci przedszkolnych i szkolnych, prowadzenie języka angielskiego dla dorosłych, prowadzenie

warsztatów komputerowych oraz działań o charakterze rewalidacyjnym dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

W ramach CPEiT „Kontakt” działa także Punkt Konsultacyjny do Spraw Narkomanii oraz realizowana jest część działań w ramach Punktu Interwencji Kryzysowej.

Stowarzyszenie prowadzi również Dom Matki i Dziecka „Słonecznik”.

„Słonecznik” stworzony został dla kobiet w ciąży oraz matek samotnie wychowujących swoje dzieci, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Realizowany w Domu program odnosi się do zasad i wartości wynikających z życia we wspólnocie, a jego głównym celem jest wspieranie macierzyństwa, dbanie o szeroko rozumiany dobrostan dzieci oraz wzmacnianie więzi pomiędzy matką a dzieckiem. Przyjęcie do Domu kobiety spodziewającej się dziecka ma na celu wyciszenie napięć wynikających z zaskoczenia faktem macierzyństwa, pomoc w jego akceptacji, odpowiedzialne przyjęcie i pokochanie dziecka, nabycie praktycznych umiejętności w opiece nad nim, a także pomoc w odbudowie zerwanych więzi rodzinnych.

Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Być Razem” prowadzi również Powiatowy Ośrodek Wsparcia dla Osób Doświadczających Przemowy w Rodzinie. W placówce tej bezpieczne schronienie mogą znaleźć kobiety i dzieci borykające się z problemem przemocy w rodzinie. Osoby korzystające z wsparcia objęte są dodatkowo pomocą prawną, psychologiczną oraz socjalną.

b) Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Powiatowy

Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Powiatowy w Cieszynie działa na rzecz dziecka i rodziny. Prowadzi sześć placówek wsparcia dziennego - pięć w formie środowiskowych ognisk wychowawczych oraz świetlicę środowiskową „Przytulisko”. Prowadzi także konsultacje psychologiczno-pedagogiczne dla rodzin, jak również organizuje letni i zimowy wypoczynek dla dzieci i młodzieży.

c) Związek Harcerstwa Polskiego

Misją Związku Harcerstwa Polskiego jest wychowanie młodego człowieka, czyli wspieranie go we wszechstronnym rozwoju i kształtowaniu charakteru przez stawianie wyzwań. Hufiec Ziemi Cieszyńskiej, jako jednostka Związku Harcerstwa Polskiego w swojej działalności realizuje następujące cele:

- stwarza warunki do wszechstronnego, intelektualnego, społecznego, duchowego, emocjonalnego i fizycznego rozwoju młodego człowieka,

- kształtuje osobowość człowieka przy poszanowaniu jego prawa do wolności i godności, w tym wolności od wszelkich nałogów,
- upowszechnia i umacnia w społeczeństwie przywiązanie do wartości: wolności, prawdy, sprawiedliwości, demokracji, równouprawnienia, samorządności, tolerancji i przyjaźni,
- upowszechnia wiedzę o świecie przyrody, przeciwstawianie się jego niszczeniu przez cywilizację, kształtowanie potrzeby kontaktu z nieskażoną przyrodą,
- stwarza warunki do nawiązywania i utrwalania silnych więzi międzyludzkich ponad podziałami rasowymi, narodowościowymi i wyznaniowymi.

d) Stowarzyszenie Cieszyńskiej Młodzieży Twórczej

Stowarzyszenie Cieszyńskiej Młodzieży Twórczej zajmuje się promocją i inspiracją twórczości młodzieży. Zrzesza ludzi aktywnych, poszukujących, niekonwencjonalnych.

Oferta Stowarzyszenia skierowana jest do młodzieży, ale swoimi działaniami obejmuje ono wszystkie grupy wiekowe.

Stowarzyszenie wspiera inicjatywy młodych ludzi stwarzając możliwości, oddając do dyspozycji zaplecze (informacyjne i techniczne) dla samorealizacji przez edukację kulturalną oraz wszechstronny rozwój zainteresowań, talentów i uzdolnień.

e) Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym - Koło w Cieszynie.

Celem Stowarzyszenia jest działanie na rzecz wyrównywania szans osób z upośledzeniem umysłowym, tworzenie warunków przestrzegania wobec nich praw człowieka, prowadzenia ich ku aktywnemu uczestnictwu w życiu społecznym oraz wspieranie ich rodzin.

Stowarzyszenie prowadzi Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy, który przeznaczony jest dla dzieci, młodzieży i dorosłych od urodzenia do 25 r. ż., ze sprzężoną niepełnosprawnością, które wymagają pomocy rehabilitacyjno-edukacyjnej świadczonej w odpowiednich warunkach z opieką dostosowaną do stanu psychofizycznego i wieku.

Głównym celem OREW jest uzyskanie przez wychowanków autonomii, rozumianej jako niezależność, samodzielność i zaradność życiową na miarę indywidualnych potrzeb i możliwości rozwojowych, a także – zapobieganie, zmniejszanie skutków niepełnosprawności poprzez kompleksową, wielospecjalistyczną rehabilitację i stymulację rozwoju psychoruchowego dzieci oraz realizowanie programów wspierania rodzin.

Cele OREW realizowane są w następujących formach:

- wczesna interwencja,

- przygotowanie przedszkolne (5 i 6 – latków),
- kształcenie specjalne,
- zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze.

W stosunku do każdego wychowanka opracowywany i realizowany jest wielospecjalistyczny, indywidualny program zgodny z rozpoznanymi potrzebami, zaleceniami specjalistów oraz podstawą programową kształcenia ogólnego.

W stosunku do pacjentów objętych wczesną interwencją opracowywany i realizowany jest wielodyscyplinarny, indywidualny program postępowania rehabilitacyjnego w sferze fizycznej, psychicznej i społecznej rozwoju dziecka.

Stowarzyszenie wspiera osoby dorosłe z niepełnosprawnością intelektualną i absolwentów OREW, prowadząc Świetlicę Terapeutyczną. Działalność Świetlicy Terapeutycznej, nastawiona jest na aktywizację społeczną, zawodową i ruchową, poprzez terapię zajęciową, rehabilitację ruchową oraz inne formy aktywności osób z upośledzeniem umysłowym (karate, tenis, drukarstwo, pływanie, fotografia, malarstwo).

f) Stowarzyszenie na Rzecz Harmonijnego Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Nasze Dzieci”

Stowarzyszenie „Nasze Dzieci” działa na rzecz rozwoju psychologiczno-kulturalno-oświatowego oraz sportowego dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. Stowarzyszenie realizuje różnorakie projekty obejmujące wsparcie psychologiczne, wypoczynek letni i zimowy, zajęcia terapeutyczne, terapię zajęciową, zajęcia muzyczno-rytmiczne, muzyczno-plastyczne, działania profilaktyczne, a także służące rozwijaniu zainteresowań, które wspierają rozwój i usprawniają dzieci z niepełnosprawnością intelektualną oraz ze sprzężonymi deficytami rozwojowymi. Stowarzyszenie działa przy Zespole Placówek Szkolno-Wychowawczo-Rewalidacyjnych w Cieszynie.

3) Inne podmioty:

a) placówki służby zdrowia

W Cieszynie zlokalizowany jest Szpital Śląski, trzy Zakłady Opiekuńczo-Lecznicze dla osób przewlekle chorych, niezdolnych do samodzielnej egzystencji. Funkcjonuje wiele przychodni specjalistycznych finansowanych w ramach umów z Narodowym Funduszem Zdrowia, jak również całkowicie prywatnych.

Na terenie Cieszyna działa pięć przychodni realizujących zadania z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej. W przychodniach tych objętych opieką lekarza rodzinnego oraz pielęgniarek

i położnych środowiskowych jest około pięciu tysięcy najmłodszych mieszkańców naszego miasta. Przychodnie podstawowej opieki zdrowotnej stanowią jeden z najważniejszych elementów systemu, często przez kilka lat, od narodzin dziecka, są one jedynymi placówkami mającymi wgląd w sytuację rodzinną dzieci, mogącymi interweniować w razie pojawiających się trudności w rodzinie.

c) Kościoły i związki wyznaniowe:

Na terenie miasta działalność duszpasterską prowadzą między innymi następujące kościoły:

- Kościół Ewangelicko-Augsburski,
- Kościół Rzymskokatolicki,
- Kościół Chrześcijan Baptystów,
- Kościół Zielonoświątkowy,
- Kościół Wolnych Chrześcijan,
- Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej,
- Kościół Adwentystów Dnia Siódmego.

Działają one aktywnie na rzecz wsparcia rodzin, organizują zajęcia dla dzieci i młodzieży, wypoczynek wakacyjny, prowadzą kluby, zajęcia z douczania dla dzieci z trudnościami w nauce, oferują także wsparcie finansowe i rzeczowe dla osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji.

5. Specyficzne problemy rodzin w Cieszynie – obszary wsparcia

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Cieszynie obejmuje swoim wsparciem rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej. Strukturę rodzin korzystających z pomocy Ośrodka przedstawia poniższa tabela. Można przyjąć, że trudna sytuacja życiowa rodziny wiąże się bardzo często z samotnym rodzicielstwem, które generuje wiele problemów związanych z funkcjonowaniem rodziny. Narodziny kolejnego dziecka w rodzinie także mogą wpływać destabilizująco na jej sytuację, zwłaszcza materialną.

TABELA II Struktura rodzin z dziećmi korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej w 2015 r.

STRUKTURA RODZINY	LICZBA RODZIN	LICZBA OSÓB W RODZINACH
RODZINY Z 1 DZIECKIEM	90	210
RODZINY Z 2 DZIECI	86	311
RODZINY Z 3 DZIECI	51	232
RODZINY Z 4 DZIECI	16	92

RODZINY Z 5 DZIECI	4	28
RODZINY Z 6 DZIECI	5	35
RODZINY NIEPEŁNE Z 1 DZIECKIEM	54	108
RODZINY NIEPEŁNE Z 2 DZIECI	35	105
RODZINY NIEPEŁNE Z 3 DZIECI	20	80
RODZINY NIEPEŁNE Z 4 I WIĘCEJ DZIECI	4	20

Źródło: dane własne MOPS

Ogółem w 2015 roku pomocą Ośrodka objętych było 1926 osób w 1005 rodzinach. Wśród przyczyn udzielania świadczeń z pomocy społecznej w 2015 roku najczęstszymi powodami były – ubóstwo w 632 przypadkach, bezrobocie – w przypadku 536 rodzin, długotrwała choroba – w przypadku 465 rodzin, niepełnosprawność – 405 rodzin a także bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego w przypadku 121 rodzin i potrzeba ochrony macierzyństwa w przypadku 84 rodzin i wielodzietność w przypadku 48 rodzin.

a) Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

Problem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych wiąże się bezpośrednio z zaburzeniami funkcjonowania rodziny. Funkcja opiekuńcza rodziny polega przede wszystkim na zapewnieniu warunków właściwego rozwoju psychofizycznego dzieciom i młodzieży, w tym także warunków materialno-ekonomicznych.² Funkcja ta jest zasadniczo powiązana z wszystkimi podstawowymi funkcjami rodziny, jednak w pedagogice najczęściej łączy się ją z funkcją wychowawczą, zwracając uwagę na istniejące między tymi funkcjami silne związki. Wychowanie w rodzinie to proces wdrażania dziecka do życia w społeczeństwie, wpajania mu obowiązujących norm i zasad. Proces ten pierwotnie odbywa się jedynie w środowisku rodzinnym, później uzupełniany jest przez szkołę i inne instytucje wychowawcze, pod których opiekę oddawane jest dziecko. Proces wychowania w rodzinie może być świadomy i planowy – gdy rodzice w procesie socjalizacji realizują swoje wcześniejsze przemyślenia, często jednak jest on procesem nieświadomym, przypadkowym i prowadzącym do niewłaściwej socjalizacji dziecka.

Zaniedbywanie, bądź niewypełnianie przez rodzinę funkcji opiekuńczo-wychowawczych wywołuje u dzieci poczucie niepewności, osamotnienia oraz brak poczucia bezpieczeństwa. Bezradność rodziców w kwestiach opiekuńczo-wychowawczych odbija się na funkcjonowaniu

dzieci. Pojawiają się problemy wychowawcze, problemy z nauką, z realizacją obowiązku szkolnego. Dzieci i młodzież popadają w konflikty z prawem.

Problemy opiekuńczo wychowawcze w rodzinach są bardzo często wynikiem innych negatywnych zjawisk w funkcjonowaniu rodziny – ubóstwa, bezrobocia, alkoholizmu, przemocy, sieroctwa, samotnego rodzicielstwa, niedojrzałego rodzicielstwa itp. W wielu przypadkach zjawiska negatywne kumulują się w rodzinach dzieci. Rodziny dysfunkcyjne nie są w stanie zapewnić dzieciom właściwych warunków rozwoju, często dzieci umieszczane są poza rodziną – w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, czy rodzinach zastępczych.

W Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Cieszynie bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych stanowi jedną z podstawowych przesłanek uzasadniających udzielanie rodzinom z dziećmi wsparcia społecznego. Pracownicy socjalni zwracają uwagę, że bezradność ta jest często wynikiem ubóstwa, bezrobocia, braku wsparcia ze strony innych osób (drugi rodzic, dziadkowie) w wychowaniu dziecka, trudności w łączeniu pracy zawodowej z opieką nad dzieckiem, zwłaszcza w okresie ferii, wakacji. Bezradność wynika również często z choroby rodziców, zarówno psychicznej, jak i fizycznej – ograniczającej możliwości właściwej opieki i wychowania dziecka, alkoholizmu rodziców, niedojrzałości związanej z wczesnym macierzyństwem, niezaradności życiowej.

b) Samotne rodzicielstwo

Dziecko pojawia się w rezultacie bliskiej, intymnej relacji kobiety z mężczyzną. Gdy jest małe, opiekuje się nim jedno z rodziców (częściej matka), a drugie (częściej ojciec) troszczy się o oboje – na przykład przez zapewnienie utrzymania. Aby te funkcje były dobrze pełnione, potrzebne jest zaangażowanie obojga rodziców – w stosunku do dziecka i do siebie nawzajem.

Samotne rodzicielstwo ma różne przyczyny. Może to być świadoma decyzja, najczęściej kobiety, która nie decyduje się na trwały związek z partnerem, a jedynie na posiadanie potomstwa. Rodziny powstałe w wyniku takiej świadomej decyzji z reguły dobrze sobie radzą przy wsparciu najbliższych. Nie mają problemów finansowych, więc elementarne potrzeby dzieci są zaspokajane, a przy obecności w najbliższym otoczeniu dziecka właściwego wzorca męskiego – dziadka, wujka, rozwój dziecka przebiega bez żadnych zakłóceń.

Samotne rodzicielstwo często jest też wynikiem odejścia partnera na wieść o dziecku. Brak dojrzałości partnera powoduje, że matka musi przejąć na siebie obowiązek

² Kawula S., Brągiel J., Janke A., (2000) „Pedagogika rodziny” Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek

utrzymania i wychowania dziecka. Musi sobie jednocześnie poradzić z emocjami, jakie wywołuje w niej porzucenie jej i dziecka przez partnera, subiektywne ograniczenie możliwości życiowych, brak wsparcia ze strony rodziny, trudności finansowe.

Samotne macierzyństwo wiąże się także z rozwodem rodziców. Często rozwód jest lepszym rozwiązaniem dla prawidłowego rozwoju dziecka, niż wieloletnie trwanie w toksycznym związku dla tzw. dobra dzieci. Sytuacja rozwodu może być korzystna w przypadkach krzywdzenia dzieci i członków rodziny, a także w momencie, gdy byli małżonkowie potrafią się dogadać i dziecko zachowuje bardzo relacje z obojgiem z nich. Często jednak, gdy dziecko pozostaje ze stroną pokrzywdzoną w tej sprawie, np. zdradzaną matką, zagrożony jest prawidłowy rozwój dziecka. Musi ono zmierzyć się z negatywnym obrazem drugiego rodzica oraz z uczuciami związanymi z porzuceniem. Sytuacja taka wiąże się też często z nagłym pogorszeniem sytuacji finansowej rodziny.

Inną przyczyną samotnego rodzicielstwa jest śmierć jednego z rodziców. W przypadku, gdy dzieci uzyskują świadczenia z zabezpieczenia społecznego po zmarłym rodzicu, a rodzina może liczyć na wsparcie innych osób, po uporaniu się z traumą śmierci jest w stanie sprawnie funkcjonować i zapewnić dzieciom właściwe warunki opieki i wychowania. Sytuacja komplikuje się, gdy rodzina pozostaje bez wsparcia finansowego i wsparcia innych osób bliskich.

Problemy samotnego rodzicielstwa wiążą się przede wszystkim z tym, że trudno jest łączyć pracę zawodową z właściwą opieką nad dzieckiem samotnie. Z obserwacji samotnych matek korzystających z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w Cieszynie wynika, że trudno jest pogodzić pracę zawodową matek, np. w systemie dwuzmianowym, z właściwym sprawowaniem opieki nad dziećmi. Niski poziom więzi społecznych w rodzinach, z których się wywodzą, powoduje również, że bardzo często nie mogą one liczyć w tej kwestii na pomoc własnych rodziców czy rodzeństwa. Problemy z zapewnieniem opieki dzieciom narastają w okresie wakacji i ferii. Rodziny te korzystają wtedy z oferty przedszkoli w formie wakacyjnych dyżurów, funkcjonujących świetlic szkolnych i różnego rodzaju form wypoczynku proponowanego przez jednostki organizacyjne gminy i organizacje pozarządowe. Rodziny niepełne stanowią znaczny odsetek klientów MOPS w Cieszynie (por. Tabela II).

c) Wczesne macierzyństwo

Współcześnie znacznie przesunął się wiek zawierania małżeństw i rodzenia pierwszego dziecka. Wiąże się to ściśle z wydłużeniem procesu edukacji, zmianą mentalności, a także zmianą roli kobiet w rodzinach. W związku z aktywnością zawodową kobiety decydują się w pierwszej kolejności na zdobycie wykształcenia i pracy, coraz rzadziej rodzą więc dzieci w bardzo młodym wieku. Pomimo obniżenia się wieku inicjacji seksualnej, zwiększyła się znacząco świadomość młodego pokolenia na temat możliwości zachodzenia w ciążę i metod antykoncepcyjnych. Problem wczesnego macierzyństwa boleśnie dotyka w naszym mieście szczególnie młode dziewczyny z rodzin niewydolnych wychowawczo, jak również wychowanki placówek pieczy zastępczej. Z ośmiorga dzieci, które z terenu naszego miasta trafiły do adopcji w okresie obowiązywania ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej siedmioro pochodziło z takich właśnie rodzin.

Macierzyństwo w bardzo młodym wieku wiąże się prawie zawsze z totalnym zaskoczeniem dla matki i poważnymi trudnościami w wypełnianiu swojej roli. Niedojrzałość, brak umiejętności wychowawczych, brak zaplecza finansowego jak również brak wsparcia ze strony partnera i rodziny mogą stanowić poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa i właściwego wychowania dziecka. Młode matki otoczone powinny być szczególnym wsparciem. W ramach współpracy ze Stowarzyszeniem Pomocy Wzajemnej „Być Razem” mieszkankom naszego miasta, które znalazły się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej, oferowana jest pomoc w postaci zapewnienia schronienia w Domu Matki i Dziecka „Słonecznik”. Stowarzyszenie oferuje także pomoc prawną, psychologiczną, edukacyjną dla rodziców.

d) Przemoc w rodzinach

Osoby doświadczające przemocy w rodzinie objęte są w naszym mieście wsparciem Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz pomocą Punktu Konsultacyjnego dla osób doświadczających przemocy w rodzinie przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej. Specjaliści pracy socjalnej w zakresie pracy z osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie ściśle współpracują z pracownikami socjalnymi, reagują na wszelkie zgłoszenia o przemoc w rodzinach zarówno ze strony Policji jak również innych instytucji i osób prywatnych. Ośrodek prowadzi obsługę Procedury „Niebieskie Karty” oraz interweniuje we wszelkich zgłoszeniach dotyczących problemu przemocy w rodzinach. Ściśle współpracuje również z Powiatowym Ośrodkiem Wsparcia dla Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie.

e) Ubóstwo

Stanowi ono jedną z przesłanek do udzielenia pomocy wymienionych w ustawie o pomocy społecznej. Ustawodawca niejako zrównał ubóstwo ze spełnieniem kryterium dochodowego uprawniającego do świadczeń pomocy społecznej³. Problem ten związany jest więc ściśle z problemami finansowymi, z jakimi borykają się rodziny, w tym także wychowujące dzieci.

Podstawowymi korelatami biedy są w naszym społeczeństwie brak dochodów z pracy (utrzymywanie się ze świadczeń społecznych innych niż emerytury), posiadanie liczego potomstwa, brak jednego z rodziców (rodziny niepełne).

Trudności finansowe są z jednej strony wynikiem niskiego poziomu uzyskiwanych dochodów, z drugiej zaś strony wynikają z wysokich kosztów utrzymania rodziny. Problemy te w sposób znaczący narastają wraz ze wzrostem liczby dzieci w rodzinach. Coraz więcej rodzin z dziećmi, w których oboje rodzice pracują, znajduje się pomimo to na skraju minimum egzystencji i objętych jest pomocą MOPS.

Ubóstwo wiąże się ściśle z brakiem możliwości zaspakajania przez rodzinę elementarnych potrzeb życiowych swoich członków – przede wszystkim tych związanych z zapewnieniem odpowiedniego wyżywienia, odzieży, mieszkania. Niewystarczające środki finansowe powodują, że w rodzinach dzieci nowe ubranie, książka, wyjście do kina czy wyjazd na wakacje stają się nieosiągalnymi luksusami. Sytuacja taka generuje kolejne problemy, związane z trudnościami w relacjach pomiędzy poszczególnymi członkami rodziny, dziedziczeniem biedy, ucieczkami w używki.

Brak zaspokojenia elementarnych potrzeb dzieci w ekstremalnych sytuacjach stanowić może zagrożenie dla ich życia i zdrowia i w konsekwencji prowadzić może do umieszczenia dzieci poza rodziną.

f) Bezrobocie

Bezrobotnym jest osoba nieposiadająca zatrudnienia i niepodejmująca innej pracy zarobkowej. Poziom bezrobocia definiowany jest w postaci tzw. stopy bezrobocia, która stanowi stosunek liczby osób bezrobotnych, do liczby ludności aktywnej ekonomicznie. Na koniec listopada 2015 roku stopa bezrobocia w Polsce wyniosła 9,6%, w województwie śląskim 8,1 %,

³ Nitecki, S.,(2008) „Prawo do pomocy społecznej w polskim systemie prawnym”, Warszawa, Oficyna A Wolters Kluwer Business

a w powiecie cieszyńskim 7,9 %. Prognozowana stopa bezrobocia na koniec grudnia 2015 roku w powiecie cieszyńskim wynosi: 7,4 %.

Sytuacja na rynku pracy w Cieszynie systematycznie poprawia się. Jest to niewątpliwie związane z rozbudową parku przemysłowego zarówno na terenie Cieszyna, jak również w sąsiednich Bażanowicach i związanym z tym szerokim dostępem do zatrudnienia, także dla osób bez doświadczenia i o niskich kwalifikacjach zawodowych.

Niestety, w Cieszynie duża część zakładów pracy nadal oferuje pracownikom wynagrodzenia na poziomie płacy minimalnej. Powszechną praktyką jest również zatrudnianie pracowników jedynie na umowach zlecenia, bądź „o dzieło”.

g) Alkoholizm

W związku z nadużywaniem alkoholu w rodzinach pojawia się szereg innych poważnych problemów. Nadużywanie alkoholu powoduje bardzo duże spustoszenia w organizmie osoby uzależnionej od alkoholu, ale także stanowi poważny problem społeczny. Bardzo często jest przyczyną rozpadu rodzin, demoralizacji, zaniedbań opiekuńczo – wychowawczych, zagrożenia zdrowia i życia małoletnich dzieci, przemocy w stosunku do dzieci i partnerów.

Praca socjalna bardzo często dotyczy rodzin, w których występuje problem alkoholowy. W dążeniu do rozwiązania tej kwestii Ośrodek Pomocy Społecznej ściśle współpracuje z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W 2015 roku Komisja przyjęła zgłoszenia o 62 osobach, u których zachodziło podejrzenie nadużywania alkoholu. Zgłoszenia te dotyczyły 13 kobiet oraz 49 mężczyzn. Z osobami zgłoszonymi przeprowadzone zostały rozmowy motywujące do podjęcia leczenia. W przypadku 15 osób, które odmówiły dobrowolnej diagnozy problemu i ewentualnego podjęcia leczenia, kierowano je do biegłego sądowego, a w przypadku 1 osoby skierowano wniosek zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego do Sądu Rejonowego w Cieszynie.

W Cieszynie rozbudowana jest oferta wsparcia dla osób borykających się z problemem uzależnienia. Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholizmu i Współuzależnienia i organizacje pozarządowe – grupy AA, Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Być Razem” oferują spotkania terapeutyczne indywidualne i grupowe dla osób uzależnionych i współuzależnionych, a także dla Dorosłych Dzieci Alkoholików. Działania te współfinansowane są ze środków gminy. Na terenie gminy prowadzone są także programy profilaktyczne zmierzające do ograniczenia problemu nadużywania alkoholu, skierowane do dzieci i młodzieży.

6. Cele Programu

Cel główny:

Rozwijanie spójnego i kompleksowego systemu wsparcia rodzin w Cieszynie, gwarantującego zapewnienie dzieciom i młodzieży bezpiecznych warunków rozwoju i wychowania w środowisku rodzinnym.

Cele szczegółowe:

- 1) Wsparcie wszystkich rodzin z dziećmi w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
- 2) Zapewnienie bezpieczeństwa rodzinom – przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji funkcji rodziny.
- 3) Wsparcie rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysowej.
- 4) Reintegracja rodzin.

7. Zadania programu

- 1) Wsparcie wszystkich rodzin z dziećmi w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Lp.	Działania	Okres realizacji	Realizator	Wskaźniki	Źródło finansowania
1	Udzielanie świadczeń w ramach programu <i>Rodzina 500 Plus</i>	2016 - 2018	MOPS	Liczba udzielonych świadczeń	Środki z budżetu państwa
2	Zapewnienie miejsc dla dzieci w żłobkach i przedszkolach	2016 - 2018	Żłobki Miejskie, ZOJO	Liczba poszczególnych form opieki, liczba miejsc w placówkach, liczba miejsc nowo utworzonych	Środki z budżetu gminy, środki z budżetu państwa,
3	Promowanie i wspieranie działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży	2016 - 2018	ZOJO, szkoły podstawowe, gimnazja, przedszkola	Liczba zrealizowanych form wsparcia, liczba dzieci i młodzieży objętych wsparciem	Środki z budżetu gminy, środki z budżetu państwa, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz innych źródeł zewnętrznych
4	Organizowanie oraz współfinansowanie wycieczki zimowego i letniego dla dzieci i młodzieży	2016 - 2018	ZOJO, MOPS, MOSiR, organizacje pozarządowe, Biblioteka Miejska, COK Dom Narodowy	Liczba zrealizowanych form wycieczki wraz z liczbą dzieci z nich korzystających	Środki z budżetu gminy, środki z budżetu państwa, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz innych źródeł zewnętrznych

5	Rozwój oferty ogólnodostępnych zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży	2016 - 2018	ZOJO, MOPS, MOSiR, organizacje pozarządowe, Biblioteka Miejska, COK Dom Narodowy, szkoły	Liczba dzieci korzystających z zajęć pozalekcyjnych	Środki z budżetu gminy, środki z budżetu państwa, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz innych źródeł zewnętrznych
6	Wspieranie idei wolontariatu oraz promowanie aktywności młodego pokolenia na rzecz osób potrzebujących	2016 - 2018	MOPS, szkoły, organizacje pozarządowe	Liczba jednostek włączających się w realizację zadania, liczba zaangażowanych wolontariuszy	Środki z budżetu gminy, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz innych źródeł zewnętrznych
7	Wzmacnianie rodzin poprzez rozwój poradnictwa rodzinnego oraz upowszechnianie dostępności do specjalistów pracujących z rodziną	2016 - 2018	MOPS, organizacje pozarządowe, szkoły i przedszkola	Liczba jednostek włączających się w realizację zadania, liczba osób, które skorzystały z poradnictwa	Środki z budżetu gminy
8	Inicjowanie współpracy jednostek samorządu terytorialnego, kościołów i związków wyznaniowych oraz organizacji pozarządowych w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.	2016 - 2018	MOPS, organizacje pozarządowe, organizacje kościelne i związki wyznaniowe	Liczba jednostek podejmujących współpracę	Środki z budżetu gminy
9	Prowadzenie placówek wsparcia dziennego, obejmujących dzieci wychowaniem i opieką	2016 - 2018	MOPS, organizacje pozarządowe	Liczba działających placówek, przeciętna liczba dzieci objętych wsparciem	Środki z budżetu gminy
10	Promowanie działań na rzecz rodzin wielodzietnych, w tym realizacja programu <i>Cieszyńska Karta Dużej Rodziny</i>	2016 - 2018	MOPS, Wydział Spraw Obywatelskich	Liczba podjętych działań, liczba pozyskanych partnerów, liczba wydanych kart	Środki z budżetu gminy

2) Zapewnienie bezpieczeństwa rodzinom – przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji funkcji rodziny

Lp.	Działanie	Okres realizacji	Realizator	Wskaźniki	Źródło finansowania
1.	Udzielanie rodzinom z dziećmi będącym w trudnej sytuacji życiowej pomocy w formie świadczeń rodzinnych, alimentacyjnych	2016 - 2018	MOPS	Liczba wypłaconych świadczeń	Środki z budżetu państwa

2.	Zapewnienie dzieciom i młodzieży pomocy w formie gorącego posiłku	2016 - 2018	MOPS, żłobki, przedszkola, szkoły	Liczba osób objętych wsparciem	Środki z budżetu gminy, środki z budżetu państwa, darowizny celowe
3.	Udzielanie dzieciom i młodzieży stypendiów o charakterze socjalnym oraz naukowym	2016 - 2018	ZOJO	Liczba osób objętych wsparciem	Środki z budżetu gminy, środki z budżetu państwa
4.	Pomoc w zaopatrzeniu dzieci i młodzieży w podręczniki i artykuły szkolne	2016 - 2018	MOPS, ZOJO	Liczba osób objętych wsparciem	Środki z budżetu gminy, środki z budżetu państwa
5.	Świadczenie pomocy finansowej i rzeczowej rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej	2016 - 2018	MOPS, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe	Liczba rodzin objętych wsparciem	Środki z budżetu gminy, środki z budżetu państwa
6.	Zapewnienie poradnictwa rodzinnego: prawnego, psychologicznego oraz pedagogicznego dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo – wychowawcze	2016 - 2018	MOPS, organizacje pozarządowe, szkoły i przedszkola	Liczba osób objętych wsparciem	Środki z budżetu gminy
7.	Pomoc w postaci usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi	2016 - 2018	MOPS	Liczba rodzin z dziećmi objętych wsparciem	Środki z budżetu gminy, środki z budżetu państwa
8.	Szkolenie kadry profesjonalnie pomagającej z instytucji i organizacji zajmujących się wspieraniem rodziny	2016 - 2018	MOPS	Liczba zrealizowanych szkoleń	Środki z budżetu gminy
9.	Organizowanie grup wsparcia oraz grup samopomocowych dla rodziców przeżywających trudności opiekuńczo – wychowawcze	2016 - 2018	MOPS, organizacje pozarządowe	Liczba zorganizowanych grup wsparcia, liczba osób korzystających z tej formy pomocy	Środki z budżetu gminy, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz innych źródeł zewnętrznych
10.	Zabezpieczenie mieszkań dla rodzin z dziećmi	2016 - 2018	ZBM sp. z o.o.	Liczba rodzin którym przydzielono lokal z zasobów miasta	Środki z budżetu gminy

3) Pomoc rodzinie w sytuacji kryzysowej.

Lp.	Działanie	Okres realizacji	Realizator	Wskaźniki	Źródło finansowania
1.	Zapewnienie rodzinom przeżywającym trudności opiekuńczo – wychowawcze, pomocy asystenta rodziny	2016 - 2018	MOPS	Liczba rodzin z dziećmi objętych wsparciem, liczba asystentów rodziny, liczba rodzin, z którymi asystent rodziny zakończył współpracę z uwzględnieniem powodów zakończenia współpracy	Środki z budżetu gminy, środki z budżetu państwa, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz innych źródeł zewnętrznych
2.	Świadczenie pracy socjalnej rodzinom	2016 - 2018	MOPS	Liczba rodzin z dziećmi objętych wsparciem	Środki z budżetu gminy
3.	Monitorowanie sytuacji rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze	2016 - 2018	MOPS	Liczba zauważonych i zgłoszonych nieprawidłowości w rodzinach	Środki z budżetu gminy
4.	Wspieranie działalności ośrodków zapewniających wsparcie kobietom w ciąży oraz samotnym matkom (zwłaszcza doznającym przemocy)	2016 - 2018	MOPS, organizacje pozarządowe	Liczba placówek realizujących wsparcie, liczba kobiet i dzieci otrzymujących wsparcie	Środki z budżetu gminy, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz innych źródeł zewnętrznych
5.	Podejmowanie działań zmierzających do ustanowienia rodzin wspierających	2016 - 2018	MOPS	Liczba podejmowanych działań, liczba rodzin wspierających	Środki z budżetu gminy
6.	Współfinansowanie pobytu dzieci w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym oraz zakładach opiekuńczo – leczniczych	2016 - 2018	MOPS	Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	Środki z budżetu gminy

7.	Współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny	2016 - 2018	MOPS	Liczba instytucji i organizacjach podejmujących współpracę	Środki z budżetu gminy
8.	Prowadzenie mieszkania chronionego dla rodzin z trudnościami w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych	2016 - 2018	MOPS	Liczba rodzin objętych wsparciem w mieszkaniu chronionym	Środki z budżetu gminy

4) Reintegracja rodzin

Lp.	Działanie	Okres realizacji	Realizator	Wskaźniki	Źródło finansowania
1.	Rozwijanie działań wspierających i edukacyjnych skierowanych do rodziców dzieci i młodzieży umieszczonych w pieczy zastępczej, mających na celu powrót dzieci pod opiekę rodziców, budowanie więzi pomiędzy dziećmi i rodzicami	2016 - 2018	MOPS	Liczba rodziców biologicznych korzystających z wsparcia, liczba dzieci powracających do rodziny	Środki z budżetu gminy
2.	Rozwijanie systemu wsparcia środowiskowego oraz indywidualnych konsultacji dla dzieci i młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze	2016 - 2018	MOPS	Liczba osób objętych wsparciem, liczba osób usamodzielnianych	Środki z budżetu gminy
3.	Zabezpieczenie mieszkań dla młodzieży opuszczającej pieczę zastępczą	2016 - 2018	ZBM sp. z o.o.	Liczba osób opuszczających placówki, które otrzymały lokal z zasobów miasta	Środki z budżetu gminy

Słowniczek:

- COK „Dom Narodowy” – Cieszyński Ośrodek Kultury „Dom Narodowy”,
- MOPS – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Cieszynie,
- MOSiR – Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Cieszynie,
- Wydział Spraw Obywatelskich – Wydział spraw Obywatelskich Urzędu Miejskiego w Cieszynie,
- ZBM sp. z o. o. – Zakład Budynków Miejskich sp. z o. o.,
- ZOJO – Zespół Obsługi Jednostek Oświatowych w Cieszynie.

8. Realizacja Programu

Za koordynowanie realizacji zadań określonych w Programie, a także bezpośrednią realizację ich części, odpowiedzialny jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Cieszynie. Ośrodek ściśle współpracuje z pozostałymi podmiotami działającymi na rzecz dzieci i rodziny.

Zadania określone w Programie realizowane będą w ramach podstawowej działalności Ośrodka.

Realizacja działań podejmowanych przez inne jednostki, instytucje wynika z zakresu ich kompetencji w ramach wspierania rodziny.

Zakłada się, że niektóre zadania w całości lub części mogą zostać zlecone do realizacji organizacjom pozarządowym.

9. Sprawozdawczość i ewaluacja Programu.

Narzędzia ewaluacji Programu:

- systematyczne gromadzenie i analiza danych dotyczących realizacji Programu,
- systematyczna kontrola i monitoring realizowanych zadań pod względem jakości, czasu oraz efektywności,
- sporządzanie rocznych sprawozdań z realizacji Programu,
- sporządzenie końcowego sprawozdania z realizacji Programu w latach 2016 – 2018 w roku 2019.